

آبگرمکن های خورشیدی

برگردان: علیرضا شکیبی

ساختار آبگرمکن های خورشیدی:

اجزاء اصلی یک آبگرمکن خورشیدی شامل کلکتور، منبع ذخیره آب، پمپ الکتریکی، سیستم لوله کشی داخلی و سایر تجهیزات کنترلی و الکتریکی بوده و این آبگرمکن ها به طور کل به سه نوع مختلف تقسیم می شود که شامل صفحه تخت^۱، لوله خلاه^۲ و متمنکر کننده^۳ است.

در این بین کلکتورهای صفحه تخت از بقیه متداوائر است و این کلکتورها شامل یک صفحه عایق در قسمت زیرین و یک بخش محافظت شده در مقابل جریان هوا است که در داخل آن یک صفحه جاذب تیره قرار گرفته که بر روی آن یک چند پوشش شفاف یا نیمه شفاف وجود دارد.

کلکتورهای لوله خلاه از ردیفهای موازی لوله های شیشه ای دو جداره تشکیل یافته است که هر یک از این لوله ها شامل یک لوله شیشه ای خارجی و یک لوله داخلی است که لوله داخلی حکم جاذب را داشته و به جهت جذب مناسب انرژی خورشیدی و جلوگیری از اتلاف حرارتی تشعشعی آن را با پوشش خاص می ازیند. در میان دو لوله، فضای خالی وجود دارد که به جهت از میان برداشتن اتلاف های حرارتی هدایتی و همرفتی، این فضا را از هوا تخلیه کرده و شرایط خلاه بوجود می آورند.

کلکتورهای متمنکر کننده که عموماً به جهت مصارف خانگی مورد استفاده قرار می گیرند از یک ظرف سهمی تشكیل یافته که بر روی آن آینه کاری می شود که وظیفه تمثیر کننده خورشیدی بر روی لوله جاذب سراسری را بر عهده دارند و این لوله محتوی سیال حامل حرارت متمنکر شده خورشیدی است. به جهت اقتصادی کردن آبگرمکن های خورشیدی لازم است که منبع ذخیره آب گرم آن به نحو شایسته ای عایق بندی شود. همچنین برخی از انواع آبگرمکن های خورشیدی به جهت به گردش در اوردن آب در داخل کلکتور و لوله های روکار از پمپ استفاده می کنند. ضمن اینکه باید تمهدیات ویژه ای به جهت عدم بخ زدگی لوله های روکار در زمانی که درجه حرارت به حد انجماد یا کمتر می رسد، لحاظ شود.

انواع مختلف آبگرمکن های خورشیدی:

آبگرمکن های خورشیدی به دو دسته عمده غیر فعال یا خود به خودی^۴ و فعال^۵ تقسیم می گردند. که در سیستم فعال بر خلاف سیستم غیر فعال از پمپ الکتریکی در جهت به چرخش در اوردن سیال عامل ناقل حرارت استفاده می شود. با ذکر این

زمانیکه در میان انواع آبگرمکن های قابل کاربرد در منازل با عنایت به هزینه اولیه سرمایه گذاری و هزینه عملیاتی مقایسه ای انجام پذیرد، آبگرمکن های خورشیدی قابلیت رقابت و عرض اندام پیدا خواهند کرد. در این مقایسه مشاهده می شود که میزان سرمایه گذاری اولیه آبگرمکن های خورشیدی در مقایسه با سایر سیستم ها به مرتبه بالاتر است، اما در عوض از سوخت رایگان (برتو افتاب) بهره بوده و مضاف بر اینکه از نقطه نظر زیست محیطی نیز از جایگاه ویژه ای برخوردار می باشد که به جهت استفاده از این مزایا می باید دو عامل مهم برتو قوی افتاب و محل رو به افتاب (پشت بام) موجود باشد. در نوشтар حاضر سعی بر این است که اطلاعات اولیه و بنیادی مربوط به تجهیزات تشکیل دهنده انواع مختلف آبگرمکن های خورشیدی و طرز عملکرد آن تبیین شده و به مزایای اقتصادی و زیست محیطی آن نیز پرداخته شود.

کلیات آبگرمکن های خورشیدی:

سیستم های آبگرمکن خورشیدی، انرژی خورشیدی را به دوجهت عملده مورد استحصال قرار می دهند که مشتمل بر گرمایش مستقیم آب گرم مصرفی و یا سیال عامل ناقل حرارت بوده که این سیال عامل ضدیغ عموماً از جنس آب - گلیکول می باشد. در کلکتورهایی که بر روی پشت بام نصب می شوند، همچون سایر آبگرمکن های معمولی، آب گرم در داخل مخزن ذخیره شده و در پارهای از موارد به جهت به چرخش در اوردن سیال در داخل کلکتور از پمپ استفاده می شود آبگرمکن های خورشیدی قابلیت نصب در هر شرایط آب و هوایی را داشته و در هر مکان میزان عملکرد آن متفاوت بوده و به عواملی همچون شدت تابش خورشید در محل و همچنین میزان درجه حرارت آب ورودی به سیستم وابسته است که هر چه درجه حرارت آب ورودی پایین تر باشد، سیستم دارای راندمان بالاتری خواهد بود نکته مهم اینکه این سیستم ها در هر شرایط اقلیمی که نصب شوند به سیستم پشتیبانی احتیاج دارند و به همین جهت همیشه این سیستم ها را با سیستم آبگرمکن های معمولی تلفیق می کنند که در این صورت، آبگرمکن خورشیدی نقش پیشگیران آب ورودی به آبگرمکن معمولی را داشته و آب گرم خروجی از آبگرمکن دوم (معمولی) به عنوان آب گرم مصرفی، مورد استفاده قرار میگیرد.

قبل از نصب هرگونه سیستم آبگرمکن در منزل به جهت بالا بدن راندمان و کم کردن هزینه ها لازم است اقداماتی صورت پذیرد که دو عامل بسیار مهم آن کاهش اتلاف حرارتی از آبگرمکن و متعلقات مربوطه و همچنین کاهش درجه حرارت آبگرم مصرفی و رساندن آب به اندازه معقول میباشد که با این دو کار علاوه بر کاهش میزان سرمایه گذاری اولیه، موجبات کوچکتر شدن اندازه آبگرمکن انتخابی نیز فراهم می شود. مضافاً با توجه به اینکه آبگرمکن صرفاً وظیفه تأمین آبگرم را بر عهده دارد، در جهت بهینه مصرف کردن آب گرم نیز باید اقداماتی صورت پذیرد که میتوان به استفاده از سردوشاهی اتوماتیک در حمام، نصب شیرهای کاهش دهنده دی جریان بر روی کلیه شیرهای آبگرم، عایق بندی آبگرمکن و لوله های حامل آب گرم اشاره داشت.

همچنین این اطمینان می باید وجود داشته باشد که محل نصب آبگرمکن خورشیدی در طول سال از شدت آفتاب مناسبی به جهت کارکرد اقتصادی و رسیدن به راندمان مطلوب برخوردار بوده و از نظر قوانین محلی (همچون زیبا سازی شهرداری و ...) برای نصب این تجهیزات منع وجود نداشته باشد.

نکته که میزان آب گرم تولیدی آبگرمکن‌های خورشیدی علاوه بر مواردی که قبلًاً ذکر شد، به عواملی همچون زاویه و جهت نصب کلکتورها، میزان تشبع خورشیدی قابل استحصال و کیفیت نصب نیز بستگی دارد.

علاوه بر تقسیم بندی بالا، می‌توان آبگرمکن‌های خورشیدی را به دو نوع حلقه باز (مستقیم) و حلقه بسته (غیر مستقیم) تقسیم کرد. در سیستم حلقه بسته، آب تصوفی شده شهر در داخل کلکتورها به چرخش درمی‌آید. در صورتیکه در سیستم حلقه باز از یک سیال عامل انتقال دهنده حرارت (آب یا محالول رقیق شده ضدیخ) استفاده می‌شود که حرارت خورشیدی را جذب و سپس در داخل مبدل حرارتی موجودات گرم شدن آب گرم مصرفی را فراهم می‌آورد.

سیستم‌های فعال:

سیستم‌های فعال از پمپ‌های الکتریکی، شیرها و دیگر ادوات کنترلی به جهت به چرخش درآوردن و سیرکولاسیون آب و یا سیال عامل ناقل حرارت از میان کلکتور استفاده می‌کنند. در مقایسه با سیستم غیر فعال، سیستم فعال دارای هزینه بالاتر و راندمان بهتری بوده و همچنین بازسازی و بهسازی آن راحت‌تر انجام می‌پذیرد که دلیل آن عدم وجود منع آب گرم در کنار و بالای کلکتورها می‌باشد. اما از آنجایی که یکی از ارکان اصلی این سیستم‌ها، پمپهای الکتریکی هستند، لذا با قطع برق کارایی خود را از دست خواهند داد.

سیستم‌های فعال حلقه باز:

در این سیستم‌ها که دارای راندمان بالا و هزینه کاری پایینی هستند، از پمپ الکتریکی در جهت به چرخش در آوردن آب مصرفی از میان کلکتورها استفاده می‌شود. در زمانیکه سختی آب بالا بوده و یا اینکه دارای خواص اندک اسیدی باشد، این سیستم مناسب نبوده که دلیل آن به بالا بودن خورندگی و رسوب گذاری بر می‌گردد. این دو عامل اصلی تخریب این تجهیزات بشمار می‌روند.

این سیستم‌ها در شرایط آب و هوایی بالای صفر درجه مناسب بوده و در مناطقی که یخبندان چند روزه را تجربه کرده است، از نصب این تجهیزات باید خودداری شود. این تاسیسات باید در شرایط آب و هوایی معتدل نصب شوند و با وجود این، تمیزدات ویژه محافظت از یخزدگی در صورت وقوع شرایط جوی زیر صفر در نظر گرفته شود.

سیستم‌های برگشتی "نوع خاصی از سیستم‌های حلقه باز است که در آن این سازی در مقابل بخ‌زدگی لحاظ شده است. در این سیستم‌ها پمپ‌های سیرکولاسیونی تبيه شده که در شرایط انجام، آب گرم ذخیره شده در مخزن را در داخل کلکتورها و اوله‌های روكار به چرخش درمی‌آورد که با این کار مصرف الکتریسیته و اتلاف حرارتی افزایش می‌یابد. نکته مهم اینکه این سیستم‌ها فقط در جایی قابلیت کاربرد دارند که در طول سال حداقل یک یا دو بار شرایط یخزدگی سطحی اتفاق بیافتد. البته، در زمان قطع برق، پمپ کارنکرده و در نتیجه امکان بخ‌زدگی سیستم وجود خواهد داشت که برای رفع این نقصه، اقدام به نصب یک شیر انجامد" می‌کنند که در کنار پمپی که شرح داده شد وظیفه این سازی سیستم در مقابل یخزدگی را بر عهده داشته و حتی در زمان عدم کارکرد پمپ، قابلیت کار را دارد. در شرایط آب و هوایی انجام، شیرهای انجامد با چکاندن آب گرم در سراسر کلکتورها موجودات عدم یخزدگی آنها را فراهم می‌آورند.

سیستم‌های فعال حلقه بسته:

همانطور که دگفته شد در این سیستم‌ها، سیال عامل ناقل حرارت (عموماً مخلوط ضدیخ آب - گلیکول) را به واسطه پمپاًز در سراسر کلکتورها به

ترموسیفونی تقسیم می‌شوند و بدون اینکه به پمپ سیرکولاسیون احتیاج داشته باشند، آب گرم مصرفی را در سراسر کلکتور به چرخش درآورده و همین عوامل در مقایسه با سیستم‌های فعال موجب انعطاف‌پذیر بودن، تعمیر و نگهداری آسان‌تر و طول عمر بالاتر می‌شوند، اما عیب عمدۀ آنها راندمان پایین‌ترشان است. هزینه‌های نصب این سیستمها نیز بین ۱۰۰۰ تا ۳۰۰۰ دلار قرار می‌گیرد.

آبگرمکن‌های تجمیعی:

در مقایسه با نوع ترموسیفونی، آبگرمکن‌های تجمیعی از اقبال بیشتر برخوردار بوده و شامل یک یا چند منبع ذخیره هستند که در داخل محفظه عایق‌بندی شده، آنها را جانمایی کرده و قسمت آینه‌اندود آن رو به خورشید قرار می‌گیرد. این سیستم‌ها نسبتاً سنگین و گران هستند و از چند جز ساده تشکیل یافته‌اند و همین امر باعث می‌شود که هزینه تعمیر و نگهداری آنها اندک بوده و کمتر نیز خراب شوند. چهت نصب می‌توان سطح زمین و یا پشت بام را در نظر گرفت. نکته مهم اینکه باید به این سازی در مقابل یخ‌زدگی توجه داشت و سیستمی که به نحو شایسته‌ای طراحی و نصب شده باشد، بیشترین پتانسیل اسیب در شیرها و لوله‌های آن خواهد بود.

چرخش درآورده و این سیال پس از ورود به مبدل حرارتی دو جداره تعییه شده، موجبات گرم شدن آب گرم مصرفی ذخیره شده در منبع را فراهم می‌آورند. سیستم‌های گلیکول حلقه بسته در جاهایی که به مدت زمان طولانی شرایط یخ‌زدگی وجود داشته باشند، کاربرد دارند که دلیل آن به خواص ضد بیخ زدگی آن برمی‌گردد. این سیستم در امر خرید و نصب، کمی گرانتر بوده و میزان گلیکول موجود را می‌باید هر سال مورد بررسی قرار داد و با توجه به کیفیت گلیکول باید بین ۳ تا ۱۰ سال یکبار عوض شود.

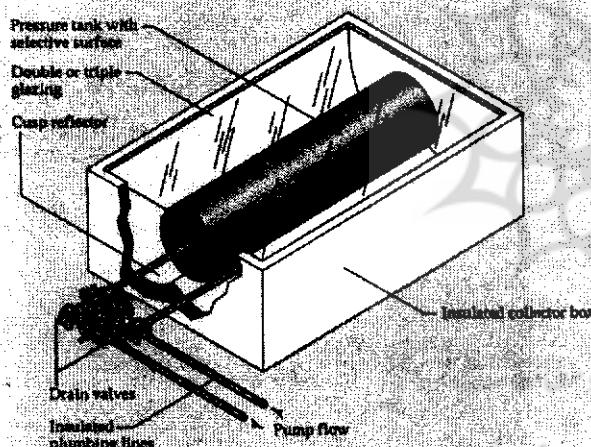
پمپ سیرکولاسیون سیستم‌های فعال:

سیستم‌های آبگرمکن خورشیدی به پمپ سیرکولاسیون با قدرت کم احتیاج دارند و از اینرو است که امروزه در کنار کلکتور آبگرمکن اقدام به نصب سیستم‌های تولید برق خورشیدی (فتوولتائیک PV) نموده‌اند که وظیفه تامین قدرت مورد نیاز پمپ سیرکولاسیون جریان مستقیم را بر عهده داشته و در نتیجه از جریان برق سراسری نیز مستقل خواهند بود.

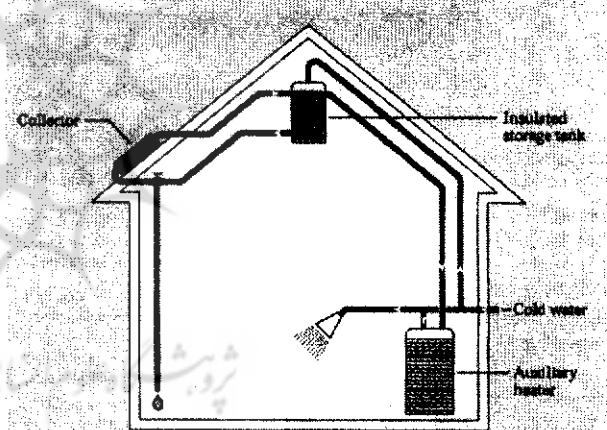
سیستم‌های غیر فعال یا خود به خودی:

این سیستم‌ها که قادر هرگونه اجزاء الکتریکی هستند به دو دسته تجمیعی و

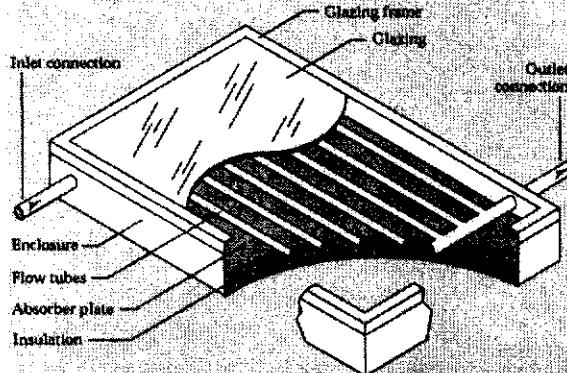
Batch Solar Collector

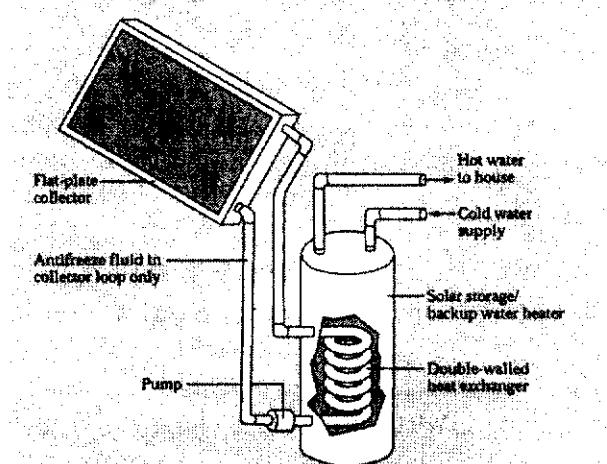
Thermosiphon Solar Water Heater

Flat-Plate Collector

Active, Closed-Loop Solar Water Heater

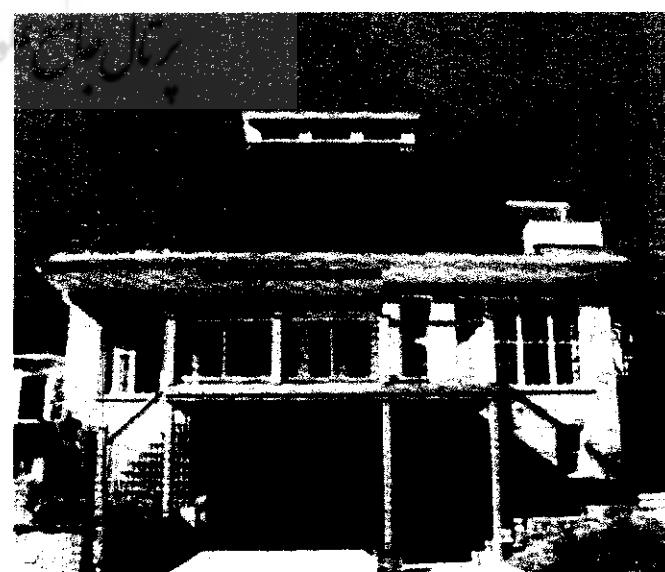
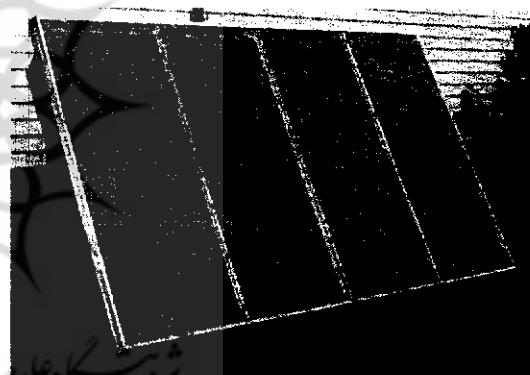

آبگرمکن‌های ترموسیفونی:

این سیستم‌ها ممکن است به تبخیر و صعود آب گرم بوده و پدیده غالب آن، انتقال حرارت هم‌رفت طبیعی است. زمانیکه آب داخل آبگرمکن گرم شد، سینکتر شده و به طور طبیعی به سمت بالا حرکت می‌کند، ضمن اینکه آب سرد که سینکین تراست به سمت پایین حرکت کرده و این دو پدیده هم‌زمان، موجبات سیرکولاژیون طبیعی را فراهم می‌آورند. به جهت حصول پدیده ترموسیفون باید منبع آب را در قسمت بالایی کلکتور نصب کرد و به دلیل سینکینی این مخزنها لازم است که نصب این سیستم‌ها، بسیار دقیق انجام پذیرفته و همچنین تمهیمات لازم به جهت عدم بخ زدگی سیستم سنجیده شود که برای این منظور از محلول سیرکولاژیون ضدیغ استفاده می‌شود.

برآورد اندازه آبگرمکن‌های خورشیدی:

برای تعیین مقدار دقیق ظرفیت آبگرمکن خورشیدی به جهت تأمین آب گرم مصرفی منزل در فصل تابستان لازم است دو پارامتر مهم شامل مساحت کلکتور و میزان ظرفیت منبع ذخیره تعیین شود که میزان ظرفیت منبع ذخیره خورشیدی عموماً، ۵، ۸، ۱۰ و ۱۲ گالانی (۱۸۹، ۲۲۷، ۳۰۳ و ۴۵۴ لیتر) است. سیستمهای کوچک ۵۰ تا ۶۰ گالانی برای خانواده‌های یک تا سه نفره، سیستمهای ظرفیت میانی (۸۰ گالانی) برای خانواده‌های ۳ یا ۴ نفری و سیستمهای ۱۲۰ گالانی برای خانواده‌های ۴ تا ۶ نفری مناسب هستند.

مزایای آبگرمکن‌های خورشیدی:

مزایای آبگرمکن‌های خورشیدی به دو دسته مختلف که شامل فنی اقتصادی و زیست محیطی است تقسیم شده که در ادامه به بررسی جداگانه آنها پرداخته خواهد شد.

مزایای فنی و اقتصادی :

امروزه اکثر منازل از آبگرمکن‌های برقی استفاده می‌کنند که به راحتی نصب شده و نسبتاً ارزان نیز می‌باشند اما میزان هزینه جاری آنها (بول برق) بسیار بالا بوده و در حدود ۲۵ درصد کل هزینه انرژی سالانه منزل را به خود اختصاص می‌دهد. به جهت بررسی دقیق و علمی این مقوله باید میزان هزینه سرمایه گذاری اولیه و هزینه جاری، تواناً در نظر گرفته شود. طبق مطالعه موردي که در مورد منازل ایالت فلوریدا توسط مرکز انرژی خورشیدی فلوریدا (FSEC) انجام گرفته، به این نتیجه رسیده‌اند که بالاترین پتانسیل صرفه جویی هزینه جاری تهیه آب گرم مربوط به آبگرمکن خورشیدی بوده که با استفاده از آنها به میزان ۵۰ تا ۸۵ درصد صرفه جویی پیش خواهد آمد. در این بررسی، هزینه اولیه نصب آبگرمکن خورشیدی ۱۵۰۰ تا ۳۰۰۰ دلار، آبگرمکن‌های گازی ۲۵۰ تا ۴۵۰ دلار و آبگرمکن‌های الکتریکی ۱۵۰ تا ۳۵۰ دلار بوده و با توجه به هزینه پرداختی بابت انرژی مصرفی، بیشترین بهره متعلق به آبگرمکن‌های خورشیدی است که برخلاف سایر آبگرمکن‌های انرژی مصرفی آن رایگان (پرتو آفتاب) است.

عامل بسیار مهمی که باید در نظر گرفته شود، مدت زمان برگشت سرمایه^{۱۰} بوده که بین ۴ تا ۸ سال تغییر می‌کند. هر چه قیمت انرژی بالاتر باشد، مدت زمان فوق کوچکتر است. با توجه به کیفیت اولیه آبگرمکن خورشیدی و همچنین تعمیر و نگهداری آن، طول عمر این سیستم‌ها برابر با ۱۵ تا ۴۰ سال است که پس از طی مدت زمان بازگشت سرمایه، بقیه عمر سیستم صرفاً صرفه جویی انرژی را در بی

فوق حل خواهند شد.

نتیجه گیری:

آبگرمکن خورشیدی در واقع یک سرمایه گذاری بلند مدت بوده که در طول عمر کاری خود صرفه‌جویی مالی و انرژی فراوانی به همراه دارد. همچون سایر منابع انرژی تجدیدپذیر، آبگرمکن‌های خورشیدی در کنار آسودگی که برای دارندگانشان به همراه دارند، از هرگونه آثار مخرب زیست محیطی بدور بوده و از طول عمر مناسبی نیز برخوردار هستند. مضاف اینکه نوسانات حاکم بر بازار انرژی هیچ‌گونه تأثیری بر روی آن نخواهد داشت. در کنار آبگرمکن‌های خورشیدی می‌توان به سیستمهای فتوولتاویک و همچنین استخراج‌های رویاز که به واسطه پرتو خورشید گرم می‌شوند اشاره داشت.

برای دستیابی به اطلاعات بیشتر در خصوص آبگرمکن‌های خورشیدی

می‌توان به سایتهای زیر مراجعه نمود:

- ۱ . www.arisetech.com
- ۲ . www.calpak.gr
- ۳ . www.edwards.com.au
- ۴ . www.riomay.com
- ۵ . www.sundasolar.com
- ۶ . www.helioakmi.com
- ۷ . www.solarenergycentre.com
- ۸ . www.solartwin.com
- ۹ . www.powertech-solar.org.uk
- ۱۰ . www.afgglass.com

منابع:

- ۱ - American Solar Energy Society   ۲ - Florida Solar Energy Center
- ۳ - U.S Department of Energy

پن نوشته:

- ۱ - flat-Plate   ۲ - Evacuated-tube
- ۳ - Concentrating
- ۴ - Passive   ۵ - Active
- ۶ - Recirculation   ۷ - Freezing Valve

خواهد داشت. جهت تعیین زمان برگشت سرمایه می‌باید هزینه خالص سرمایه گذاری سیستم و سیس میزان صرفه‌جویی انرژی سالیانه تعیین و در نهایت حاصل تقسیم سرمایه گذاری اولیه بر این مقدار مدت زمان برگشت سرمایه را نشان میدهد. به عنوان نمونه اگر کل هزینه پرداختی ماهانه انرژی منزل، ۱۶۰ دلار باشد، ۲۵ درصد (۴۰ دلار) آن را آبگرمکن بر قی به خود اختصاص می‌دهد. با خرید آبگرمکن خورشیدی ۲۰۰۰ دلاری این امکان به وجود می‌آید که سالیانه در حدود ۶۰ درصد آب گرم مصرفی منزل تامین شده و صرفه‌جویی ماهانه ۲۴ دلاری (۴۰ \$ = ۲۴ \$) و سالیانه ۲۸۸ دلاری وجود خواهد داشت. برگشت سرمایه بیز تقریباً ۷ سال (۶۹ \$ = ۲۸۸ \$ = ۲۰۰۰ \$) بوده و در بقیه مدت زمان کارکرد آبگرمکن خورشیدی ۶۰٪ آبگرم مصرفی منزل به صورت رایگان تهیه می‌شود. ضمن اینکه سالانه به میزان ۲۸۸ دلار صرفه‌جویی صورت می‌گیرد هزینه سالیانه تعمیر و نگهداری آبگرمکن خورشیدی بین ۲۵ تا ۳۰ دلار است ضمن اینکه باید هر سه سال یک بار مرور بازبینی دقیق قرار گیرد.

مزایای زیست محیطی:

با توجه به عدم مصرف سوخت فسیلی و احتراق در این آبگرمکن‌ها، گازهای همچون دی اکسید کربن، اکسید نیتروژن، اکسید گوگرد و دیگر گازهای آلاینده محیط زیست (گازهای گلخانه‌ای) از آن به فضای تخلیه نمی‌شود، ضمن اینکه به حفظ و بقای منابع سوخت فسیلی نیز کمک شایانی می‌شود. به شرط استفاده از یک آبگرمکن بر قی، در طول دوره کاری ۲۰ ساله تولید انرژی الکتریکی مصرفی آبگرمکن بر قی توأم با آزاد سازی ۵۰ تن گاز دی اکسید کربن گرم به محیط زیست است که علاوه بر مشکل آلودگی زیست محیطی، موجبات گرم شدن جهانی را نیز فراهم می‌آورد که با جایگزین کردن این آبگرمکن با یک آبگرمکن خورشیدی مشکلات